

715

703.6

L-88

703.6
L-88
№ 6

Ն Ե Ր Գ Ր Ա Ղ Ա Ր Ա Ն

№ 6

Ա. ԼՈՒՆԱԶԱՐՍԿԻ

ԳԵՂԱՐԻԵՍԱՆ ԳԵՂԱՐԻԵՍՏԻ՝

ԹԷ՝ ԳԵՂԱՐԻԵՍԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ՀԱՄԱՐ

Թարգմանեց

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

Տպարան «Նաղեժդա» Բարձրասիկայա 14.

1914

403-6
L-88

Հ. Երանյան,

21 OCT 2010

№ 6

Ն ո թ Գ Ր ա դ ա թ ա ն

№ 6

Ս. ԼՈՒՆԱՉԱՐՅԱՆ

**ԳԵՂԱՐԻԵՍԱՇ ԳԵՂԱՐԻԵՍՏԻ՞,
ԹԷ՞ ԳԵՂԱՐԻԵՍԱՇ ԿԵԱՆՔԻ ՀԱՄԱՐ**

Թարգմանից

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲՅԱՆ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան «Նաղեժդա» Բարոնսկայա 14.
1914

Յ Ա Ռ Ա Զ Ա Բ Ա Ն

Սրանից մի քանի տարի առաջ, երբ հայ գրական հոսանքների մեջ տեղի ունէր մի բանական աշխատանք, թէ՛ որն է իսկական գեղարվեստը և որը նրա խորթ զաւակը... մենք մի նամակով դիմեցինք ռուս ակնաւոր մարքսիստ-փիլիսոփայ Ա. Բոգդանովին և նրա կարծիքը այդ հարցի մասին իմանալու համար՝ տւինք հետեւեալ հարցը.

Ինչպէս է նայում նա գեղարվեստի վրայ ընդհանրապէս և պրօլետարական պօէզիայի վրայ մասնաւորապէս. կամ որ աւելի ճիշտ կ'լինէր ասել՝ ինչպէս պիտի լինի թէ՛ մէկը և թէ՛ միւսը:

Ռուս մարքսիստը—որի, ի դէպ ասած, բաղմանատուր աշխատութիւններից հայ ընթերցողը ծանօթ է միայն նրա «Տնտեսական գիտութեան» համառօտ դասընթացքի և մէկ էլ մօտեցումն «Նոր Գրադարանի» հրատարակութեամբ լոյս տեսած «Մարդու և մեքենայի միջև» գրքոյի հետ—մի ընդարձակ նախադասութիւններով ընդհանուր գեղարվեստի մասին իր քեզերը միայն, իսկ պրօլետարական պօէզիայի մասին իր կարծիքը վերապահելով, առաջարկեց մեզ դիմել Ա. Լունաչարսկուն՝ որպէս սոյնանման հարցերի պարզաբանութեան մէջ աւելի ձեռնաս գրականագէտի:

Մի այլ անգամի թողնելով «պրօլետարական պօէզիայի» մասին յայտնած Ա. Լունաչարսկու կարծիքը, *) մենք այստեղ զետեղում ենք Ա. Բոգդանովի նամակի այն մասը, որը վերաբերում է ընդհանուր գեղարվեստին և որը անշուշտ լրացնելու է Լունաչարսկու այս գրքոյի մէջ յայտնած տեսակէտները:

Ահա նամակը.

«...Բացի գեղարվեստի ծագման և կեանքի մէջ նրա կատարելիք դերի ընդհանուր անալիզից, որի մասին առիթ եմ ունե-

*) Ընթերցողին կ'ծանօթացնենք այս հարցի մասին Լունաչարսկու սենեցած կարծիքի հետ, երբ «Նոր Գրադարանի» հերթական գրքոյիներից մէկի միջոցով լոյս կ'ընծայենք մեր մի աշխատութիւնը՝ «Պրօլետարական պօէզիան և ապագայ գեղարվեստը» խորագրով:

2220-90

ցել մօտ անցեալներումն ևս գրելու *), ևս հակամէտ եմ այս անգամ էլ կանգ առնելու գեղարւեստի մի առանձնայատկութեան—այն է՝ նրա մարգարեական բնոյթի վրայ:

Գեղարւեստը՝ բոլորովին անկախ իր տենդենցներից, կիրառելի է որպէս նախատիպ (прообраз) կեանքի այլ, աւելի բարձր տիպերի:

Իր ստեղծագործութեան մէջ գեղարւեստագէտը—լինի նա պատկանելիս անհատական, թէ կոլլեքտիվ ստական ուղղութեան—ազատօրէն ընտրում և ստեղծում է միջավայր, մարդկանց տիպեր, նրանց յարաբերութիւնները, ճիշտ այնպէս, ինչպէս ապագայ մարդկութիւնը ազատօրէն պիտի ստեղծագործի իր միջավայրը, իր տիպերը, իր յարաբերութիւնները, երբ վերջնականապէս կյաղթահարի բնութեան տարրերին:

Թէ այս և թէ այն դէպքում այդ ազատութիւնը ոչ մի առնչութիւն չունի սովորական պատահականութեան կամ հասարակ կամայականութեան հետ:

Ես ի նկատի ունեմ ուսումնասիրել և ցոյց տալ, որ այդ ազատութեան էութիւնը իսկապէս կայանում է այն բանի մէջ, երբ մարդը յաղթահարելով իր տարերային ոյժն ու անհատական բնութեան հակասութիւնները՝ կդառնայ «աշխարհի իսկական գեղարւեստագէտը»:

Ես նպատակ ունիմ ցոյց տալ, որ անցեալի և ժամանակակից գեղարւեստագէտների ստեղծագործութիւնը՝ թէկուզ բոլորովին հեռու որեւէ ազատագրական տենդենցներից՝ իր բնութեան խորքում կրում է թերեւ թոյլ, բայց ապագայ մարդկութեան կեանքի նոր տիպերի նախազգացման սաղմը:

Ինձ ֆնում է այնուհետեւ եզրափակել, թէ ինչ անխախտելի կապերով է կապւած գեղարւեստը—որպէս նախատիպ—թէ իր ուշադրութեամբ կենսական յարակից ֆունկցիաների հետ, և թէ նրա գործնական կազմակերպութեան հետ...:

Անշուշտ Բօգդանովի այս աշխատութեան հետ մինքն կծանօթացնենք մեր ընթերցողներին, երբ նրան կվիճակւի լոյս տեսնել առանձին գրքով:

Յ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ.

ԳԵՂԱՐՒԵՍՏԸ ԳԵՂԱՐՒԵՍՏԻ՞՞, ԹԵ՞ ԳԵՂԱՐՒԵՍՏԸ ԿԵՆՆՔԻ ՀԱՄԱՐ *)

Այս երկու նշանաբանի տակ մղւել է և մինչև այսօր էլ մղւում է մի կատաղի բանակուի:

Բայց եթէ ուշադրութեամբ նայենք այս երկու հարցերին, անշուշտ կտեսնենք, որ մէկը նրանցից համարեա զուրկ է իմաստից:

Եւ իրօք՝ ի՞նչ է նշանակում «գեղարւեստը գեղարւեստի համար»... Չէ՞ որ ամեն մի գեղարւեստ ստեղծագործւում և գոյութիւն է ստանում մարդու նամար:

Իսկական գեղարւեստագէտ—այդ լօղունդի տեսակէտից—թերեւ կարելի լինէր համարել նրան միայն, ով անմիջապէս կ'ոչնչացնէր իր բոլոր աշխատութիւնները. կամ նրան, ով իր հեղինակութիւնները կ'թաղցնէր ամենքից: Բայց և այս դէպքում սխալ կ'լինէր այդպիսի մէկին անւանել իսկական գեղարւեստագէտ, որովհետեւ այստեղ ևս նա կ'որոնէր իր անձնական հաճոյքն ու ներքին բաւականութիւնը:

Գեղարւեստը միշտ էլ մարդու համար է, ինչպէս հնաւանդ այն ասացածքը թէ՝ «շաբաթն է մարդու համար և ոչ մարդը՝ շաբաթի»:

Եւ այնուամենայնիւ այդ լօղունդի մէջ ուղում են մտքրած լինել մի որոշ իմաստ:

*) Այս տեսութիւնը գրւած է յատկապէս «Նոր Գրադարանի» համար և առաջին անգամ լոյս է տեսնում հայերէն լեզուով: Յ. Յ.

*) Տե՛ս А. Богдановъ, „Культурныя задачи нашего времени“, издание С. Дороватовскаго и А. Чарушникова, Москва 1911 г.

Ինքը, գեղարւեստական ստեղծագործութիւնը բաղկացած է էլեմենտների կազմակերպութիւնից, այն է՝ գրծերի, գոյների, բառերի, ելեմենտների համադրութիւնից, որոնք որեւէ նպատակի հասնելու համար՝ արտայայտում են որոշ հասկացողութիւններ, գործողութիւններ և զգացմունքներ:

Այդ նպատակին հասնելու համար անխուսափելիօրէն առաջ է գալիս մի ձգտում, այն է՝ մարդու, տեսողի, լսողի, ընթերցողի մէջ յարուցանել, այսպէս կոչւած, էսթետիկական յոյզեր, մի տեսակ ուրախ զգացմունք, խորին գոհունակութիւն, հաճոյք պատճառող նուրբ հրճանք, երբեմն էլ բուռն, փոթորկալից խանդավառութիւն, մի խօսքով այն բոլորը, ինչ արտայայտւում է «որքան գեղեցիկ է» բացականչութեամբ:

Որո՞նք են, ուրեմն, էլեմենտների կազմակերպող օրէնքները, որ մեզ հասցնում են այդպիսի հետեւանքների:

Նրանք շատ բարդ են և չեն կարող տեղ բռնել մեր այս համառօտ տեսութեան մէջ. բայց և այնպէս նրանք նման են այն օրէնքներին, որոնցով օգտւում է գիտնականը, երբ ուզում է կառուցանել, կամ հիմնաւորել մի որեւէ թէօրիայ:

Ինչի՞ համար է ծառայում թէօրիան:

— Իրականութիւնը պարզաբանելու համար: Թէօրիան իրականութիւն արտայայտող հասկացողութիւնների այնպիսի մի սխառն է, որը մեզ հնարաւորութիւն է տալիս աւելի մեծ դիւրութեամբ իւրացնել այդ հասկացողութիւնների էութիւնը և յաճախ իսկ ազդել նրանց վրայ տեխնիկօրէն:

Նոյն հետեւանքին է ձգտում հասնելու շատ անգամ բոլորովին անգիտակցաբար և՛ գեղարւեստագէտը: Բայց նա իրականութիւնը չի պարզում մեր բանականութեան համար, այլ նրան մօտեցնում է մեր զգացմունքներին:

Կամ նա ստեղծում է՝ այսպէս կոչւած՝ գեղեցիկ և

շքեղ առարկաներ, որոնց շուքն ու փայլը կայանում է այն բանի մէջ, որ նրանց ձևը խորապէս համապատասխանում է մեր մարդկային ձգտումներին, կամ անմիջապէս ենթարկւում մեր ջղային սխառնի իւրացնող պահանջներին: Նրբեմն էլ նրանց կտեսնենք սիմֆօնիաներ, կամ պօէմներ գրելիս, որոնք իւրայատուկ կերպով անդրադարձնում են մարդու ներքին և արտաքին աշխարհը, իրականութեան մէջ մտցնում կրքի բուռն ու գունեղ արտայայտութիւններ, սիրոյ կամ կշտամբանքի, իրերի ըմբռնողութեան կամ հանուր ներողամտութեան, ցասման, կամ արդար զայրոյթի արտայայտութիւններ և այլն:

Գեղեցիկ և շքեղ առարկաներ տեսնելուց մենք ուրախանում ենք այն պատճառով, որովհետեւ մեզ շրջապատող միջավայրը մեր տպաւորութիւնների համար պահանջում է որոշ լարւածութիւն. իսկ միջավայրի գեղեցիկ էլեմենտները — լինեն նրանք մարդու, կամ բնութեան միջոցով երեւան եկած — այդպէս են անւանւում այն պատճառով, որովհետեւ նրանց կարելի է լինում իւրացնել մեծ դիւրութեամբ, այսպէս ասած՝ համարեա թէ ձրի: Սրանք են, որ առանց որոշ ջանքերի գործադրութեան՝ մեզ տալիս են հարուստ քանակութեամբ տեսողական, լսողական, կամ համադրական տպաւորութիւններ. (այսինքն, երբ համակւում են ուրիշի արտայայտած զգացմունքներով):

Այնպէս որ, նոյն իսկ առաջին նւագ ամենապարզ թւացող գեղարւեստական ստեղծագործութիւնը իրենից արդէն ներկայացնում է կեանքի ըմբռնումը հեշտացնող մի կազմակերպութիւն:

Առաւել ևս այդ ճիշտ է այսպէս կոչւած՝ խոր ցնցող ստեղծագործութիւնների վերաբերմամբ: Սիմֆօնիան կամ տրագեդիան, կամ վէպը հեշտութեամբ մեզ տալիս են կենսական մեծ փորձառութիւն:

Միայն զրա վրայ հիմնւած, միայն մեր տպաւորու-

թիւնները կազմակերպութեամբ, մեր փորձառութիւնը ինքներա հարստացնելով միայն՝ մենք կ'ըմբռնենք գեղարւեստի իսկական նշանակութիւնը:

Եւ գեղեցկութեան ամբողջ գաղտնիքն էլ հենց կայանում է դրա մէջ:

Աւելի խելամիտ և գեղարւեստը խորապէս ըմբռնող թէօրէտիկները, որոնք պատկանում են զուտ գեղարւեստի կողմնակիցների բանակին, այդ լաւ են հասկանում: Բայց ահա թէ ինչ են ասում նրանք. ի հարկէ գեղարւեստի նպատակը այն է, որ մեզ ուրախութիւն պատճառի, այլ խօսքով՝ տրամադրի, մաքրի, գտի, ազնւացնի մեր հոգին, իմաստուն դարձնի մեզ: Բայց գեղարւեստը կհասնի այդ նպատակին այն ժամանակ միայն, երբ գեղարւեստագէտը զուտ գեղագիտական խնդիրներից բացի՝ չի գնիլ այլ կանխակալ նպատակներ և ձգտումներ:

Գեղարւեստագէտը պարտաւոր է ինքն իրեն թելադրել այսպէս. «Ես ուզում եմ արտադրել գեղեցիկ ստեղծագործութիւն», դրա համար նա, ի հարկէ վարպետօրէն, կազմակերպում, մշակում է այս կամ այն նիւթը՝ վերցրած իր սեփական կեանքից՝ լինի այդ կապած մարդկանց, թէ բնութեան հետ:

Բայց վայ նրան, ասում են զուտ գեղարւեստի կողմնակիցները — ով ընդունւած նպատակի փոխարէն — տալ գեղարւեստական գործ — այսինքն՝ ներդաշնակ ամբողջութիւն գծերի, գոյների, շեշտերի, ոճերի և այլն, մտածում է հետեւի որևէ կողմնակի նպատակների:

Վայ նրան, եթէ նա կամեցաւ ընթերցողի շնքին փաթաթել այս կամ այն եզրակացութիւնը, կամ եթէ համարձակեց իր գեղարւեստական յղացումը նախօրօք ենթարկել զուտ գեղարւեստի սահմանից դուրս գտնուող որևէ նպատակի, կամ թէ չէ՝ փորձեց կուել որևէ չարիքի դէմ,

և առհասարակ այն արժէքների գնահատման դէմ, որը առօրեայ գլարճանքից դուրս է:

Երբ գեղարւեստագէտը այլ նպատակների չի հետեւում, բացի այն երջանիկ նպատակից, որ ստեղծի զուտ գեղեցիկը և ապա այդ գեղեցիկը ընծայաբերի ուրիշներին, ահա այն ժամանակ նա, ասում են այդ մարդիկ, գեղարւեստը ստեղծում է գեղարւեստի համար, կամ որ աւելի ճիշտ կլինէր ասել՝ գեղարւեստը զուտ «գեղարւեստական հաճոյքի» համար:

Եւ նկատեցէք, շարունակում են նրանք. հենց որ գեղարւեստագէտը դաւաճանում է այդ կանոնին, և գեղարւեստական գործի հետ կապում բարոյական կամ հասարակական մի որևէ խնդիր՝ այդ բոլորից նրա հեղինակածը դառնում է տենդէնցիօզ, միտումաւոր գործ, այլ խօսքով՝ բղնազբօսիկ (направленский):

Ձգտելով ապացուցել իր մի որևէ կարծիքը՝ տենդէնցիօզ գեղարւեստագէտը աղաւաղում է իսկական կեանքը, իր երևակայութիւնը ուղղում է սչ թէ դէպի ազատ ուղիները, այլ դէպի նեղընթաց հունները՝ թելադրւած իր պայքարի պահանջներով և քարոզներով սնւած բանականութեամբ. իսկ այդ անմիջապէս ստացնում է հասարակութեանը: Նա իր առջև տեսնում է ոչ-արտիստին, որը ստեղծագործում է ազատօրէն, առանց յետին մտքերի, կամ որի ձիրքը արտայայտւում է գեղեցիկ և նուրբ կերպով վերապրւած նիւթերի կազմակերպման մէջ: Ոչ, նա իր առաջ այժմ տեսնում է «պարոն վարժապետին», խորամանկ պատգամախօսին: Դեռ էլի ոչինչ, եթէ նա խօսէր պարզօրէն, ուղղակի... Թէ չէ մի կողմից թագնւում է գեղարւեստագէտի դիմակի տակ, կարծես աշխատում է այնպէս անել, որ մենք չնկատենք նրա ուսուցումները ու քարոզները, միւս կողմից աշխատում է բոլոր այդ պատկերները այնպէս խորամանկօրէն հիւսել, որ մեզ՝ որպէս

մանուկներին՝ բերի հանգեցնի այն հետեանքներին ու մտածելու եղանակներին, որոնց նա այնպէս կցանկանար մեր շլինքին փաթաթել:

Քարոզի և գեղարւեստի այսպիսի մի ապօրինի միացումից տուժում է թէ մէկը և՛ թէ միւսը:

Յիշում եմ, թէ ինչպէս մի անգամ այդ մտքերը իմ առաջ փայլուն կերպով արծարծեց մի գրող, որը միաժամանակ յայտնել էր, թէ ինքը խորապէս հաւատացող բրիտոնեայ է:

Ու ես նրան հետեւեալ հարցը տւի.

— «Ինչպէս էք վերաբերում դուք դէպի Աւետարանի առակները»:

Խեղճը սաստիկ շփոթւեց ու կարմրեց:

Այս տեսակ հարց նրա մտքովն անգամ չէր անցել: Ինչ ասել կուզի, որ առակները տենդէնցիօզ արտայայտութիւններ են: Քրիստոսը զւարճացնելու համար չէր ասում իր առակները, այլ սրանց միջոցով արծարծելու իրեն համար առաջնակարգ նշանակութիւն ունեցող վարդապետութեան գաղափարները:

Եւ այնուամենայնիւ նա կանգ չէր առնում այն բանի առաջ, որ իր ուսուցումը պարուրւած լինէր պարզ և անպաճոյճ առակների գեղեցիկ զգեստներով:

Կարելի է արդեօք, ամենից առաջ, ժխտել քարոզչի, վարդապետողի իրաւունքը, երբ նա ցանկանում է իր քարոզները պատկերացումներով արտայայտել: Այն գեղարւեստը, որը ծնունդ է առնում այդ ձևով, համարւում է առաքելական, մարգարէական-պատգամական, փիլիսոփայական գեղարւեստ, (является искусством апостольскимъ, пророческимъ, философскимъ):

Բայց և երբ քարոզիչը զուրկ է տաղանդից, այն ժամանակ, իհարկէ, նրա իղէանների կմախքը մնում է մերկ, իսկ պատկերները՝ փախ, անկենդան, մինչդեռ պատկե-

րացումները իրենց շաւղով ընթանալիս, այլանդակում են այդ կմախքը և իղէան դարձնում անորոշ ու անբնական:

Բայց երբ այդպիսի մի քարոզիչը տաղանդաւոր է, ստացւում է մի գմայլեցուցիչ հետեանք: Միաժամանակ նա մեզ տալիս է թէ գեղեցիկ մտքերի և՛ թէ նրանց հետ շաղկապւած գունագեղ ձևերի կազմակերպութիւնը:

Ի՞նչ ասել կուզի, որ այդպիսի մի լայն, համա-ընդգրկող կազմակերպումը մեր մէջ պիտի յարուցանէ ու տանի մեզ դէպի էստետիկական տպաւորութիւնների ամենաբարձր աստիճանը:

Ոչ ոք, իհարկէ, չի համարձակւի արգելել իրենց քարոզիչներ համարող մարդկանց, որ սրանք իրենց ուսմունքների համար օգտեն գեղարւեստից որպէս միջոց:

Այժմ էլ վերցնենք գեղարւեստագէտին:

Գեղարւեստագէտը միայն ձգտում է ուժեղ թափով ընդգրկել այս կամ այն կենսական նիւթը առատօրէն և նրա բովանդակութիւնը հասցնել գեղեցկութեան ամենաբարձր ձևերին:

Բայց թոյլ տւէք մի հարց տալ:

Կարգելէ՞ք դուք արդեօք, որ այդպիսի մի գեղարւեստագէտ լինէր անկեղծ... Եթէ նրա հոգու խորքը փոթորկում է սրկէ սոսկալի բարոյական կրիզիս, կարգելէ՞ք դուք նրան, երբ նա ձգտէր որոնել բարին ու չարը... Եթէ նա տանջւում է մերձաւորների տանջանքով, կարգելէ՞ք դուք նրան, երբ նա ուզում է նրանց ցոյց տալ սիրոյ ուղիները, ուղիներ՝ որոնք կմեղմացնէին նրանց տառապանքները: Կպահանջէ՞ք նրանից արդեօք, որ նա այդ բոլոր յոյզերը խեղդէր իր կրծքի տակ և զբաղւէր գունագեղ կեղծիքներով:

Ոչ մի իրեն յարգը ճանաչող գեղարւեստագէտ թոյլ չի տալ, որ իր հոգու հետ այդպէս խաղային: Նրա համար Գեղարւեստը հասարակ արհեստ չէ և ոչ էլ զրացնող իրե-

րի արտադրութիւն: Գեղարւեստը ստեղծագործողի համար սի երգ է, որը բոլորովն է նրա հոգու խորիքի՝ լինի այդ արտայայտած հնչիւնների, թէ պատկերացումների միջոցով, միևնոյն է: Իր ամբողջ էութեամբ նա ձուլւում է իր գեղեցիկ ստեղծագործութեան մէջ. և եթէ նրա հոգին լեցուն է գեղումներով, եթէ նա ունի առաջնորդող աստղեր, որոնք կեանքի ծովում ուղեցոյց են հանդիսանում նրա կամքին և զգացմունքներին՝ այն ժամանակ գեղարւեստը անպատճառ կլինի իդէական և եթէ կուզէք՝ նոյն իսկ տենդենցիօզ:

Սակայն տենդենցը կարելի է դատապարտելի համարել այն ժամանակ միայն, երբ գեղարւեստագէտը գլուխ հանել չկարողանայ նրանից. իսկ եթէ տենդենցը ձուլւեց գեղարւեստական երկի հետ, դա արդէն ապացոյց է, որ գեղարւեստագէտը օժտւած է հոգոյ հարստութեամբ և բազմաբովանդակ ուժգնութեամբ:

Տեսէք թէ որպիսի ճահճի են մօտենում մաքուր գեղարւեստի կողմնակիցները. բանից դուրս է գալիս, որ իբր ամենալաւ գեղարւեստագէտը նա է, ով դատարկամիտ է և զրկւած ուժեղ կամքից, ով արձագանք չի տալիս կեանքի իսկական երևոյթներին: Բայց չէ՞ որ մարդը քանի խելամիտ, զգայուն և ուժեղ է, այնքան առաւել շուտ նա կունենայ իր սեփական մօրալը, այնքան գունագեղ և ցայտուն կլինեն նրա իդէալները, այնքան աւելի հզօր և հրամայողական թափով նա կցանկար վարակել շրջապատող հասարակութիւնը իր իդէաներով և զգացմունքներով:

Եւ զարմանալի է, որ այս գէպքում նա կհռչակէր... «տենդենցիօզ»...

Նրանք պահանջում են, որ գեղարւեստագէտը հոգայ միմիայն ձեւի մասին: Բայց որքան միակողմանի մարդ կլինէր նա այնուհետև, և որպիսի սառնութիւն կշնչէր նրա աշխատանքներից:

Եւ ինչո՞ւ այս հասարակ ճշմարտութիւնը չեն ըմբռնում «գեղարւեստը գեղարւեստի համար»-ի ճատագոյնները:

— Որովհետև այս լօգունգի կողմնակիցները պատկանում են բուրժուական դասակարգին և հանդէս են գալիս իբրև իդէօլօգներ բուրժուական ամենապահպանողական մասին:

Բուրժուազիան իդէալներ չունի: Նա վախենում է իդէալներից: Մտցնել գեղարւեստի մէջ նրա մերկանտիլ ձգտումները, նրա սակարկու կեանքի գնահատումները, այդ կնշանակէր նրան մեռած դիակ դարձնել: Բայց բուրժուազիան սիրում է շքեղ նիստ ու կաց. բացի թաւիշ՝ դահաւորակներից, Պարիզի տուալէտ - արդուզարդերից, բացի քաղցրաւենիք, անուշահամ գինիներ ու հոտաւէտ իւղեր գործածելուց՝ բուրժուան և նրա կինը ցանկանում են և՛ զւարճանալ. ուրեմն հարկաւոր է նրանց համար արտադրել գեղեցիկ բաներ, որոնց մէջ, յամենայն դէպս, չկան ոչ մի բարձր ձգտում, կամ յղացում, իդէալի ոչ մի հեռաւոր կայծ...

Բայց և այնպէս չի կարելի ժխտել, որ այն գեղարւեստագէտների մէջ, որոնք գրում են բուրժուազիայի համար, չկան իդէական մարդիկ: Այսպիսիները կան. միայն թէ բուրժուազիայի լաւագոյն մասը, առաւելապէս բուրժուական ինտելլիգենցիան, եթէ ունենում էլ է որևէ իդէա, այդ էլ լինում է յոռեսեսական, մոսայ, մանգուժային, (пессимистическая, сумрачная, предсмертная):

Եւ կեանքի այդ տեսակ գնահատման պատկանող հեղինակութիւնների թիւը անհամար է. այն քննադատները, որոնք կողմնակից են «գեղարւեստը գեղարւեստի համար» նշանաբանին, երբէք չեն դատապարտում այդպիսի գրողներին: Այդ մարդկանց գործերը նրանց տենդենցիօզ չեն քուլմ. նրանք կարծում են, թէ հենց այդ է իսկական գե-

դարւեստը, միայն թէ արտայայտւած է մեղուշ (миноръ տոնով, տխուր շեշտերով):

Ահա թէ ինչու նրանք բոլորն էլ հիացած են այսպէս կոչւած դեկադանտով, այսինքն՝ անկումի և լքման գրականութիւնից (упадочностью):

Մի ուղղութիւն, որ վրայ տալով, ներս խուժեց անցեալ դարի վերջերին և ինքն իրեն անւանեց իրիկնամտային, գերեզմանային, (вечернимъ, кладбищенскимъ):

Նոյնպէս և չեն դատապարտի երբէք մի պօէտի կամ երաժշտի, եթէ սրանք իրենց ունկնդիրներին զարճացնելու, «մխիթարելու» նպատակով հեղինակեն կիսա-անասնային զարճանքով լի մի երկ:

Նկարագրել կեանքը զարճալի, բայց անմիտ ծիծաղով, առանց որևէ նպատակի, միայն նրա համար, որ մարտութիւնը հեշտացնող հոգոց առաջացնի՝ ահա թէ սրն է «գեղարւեստը գեղարւեստի համար»... նշանաբանը:

Այն ժամանակ միայն, երբ գեղարւեստագէտի վիշտը փոխւում է ափսիս ցասման և զայրոյթի, երբ նրա քնարը ուսուցանում է արհամարհանքով բարձրանալ ժամանակիս այլանդակութիւններից վեր, այդ ժամանակ միայն «գեղարւեստը գեղարւեստի համար»-ի կողմնակիցները ըսկսում են խօսել «կործանիչ տենդենցի» մասին և սրանով երևան հանում իրենց ուէակցիօնէլ բնոյթը:

Այլ կերպ էլ լինել չէր կարող: Ինչո՞ւ, որովհետև բուրժուայի իդէազուրկ հոգին չէր կարող պարփակել իր մէջ սոյնանման վեհ մտքեր ու բարձր գգացմունքներ: Այդ գգացմունքները նրան խորթ են և օտար: Նրանք նոյն խիղ ուղղակի տարերային հակամարտ մի ոյժ են ներկա-բանում իրա դէմ, որովհետև այդպիսի գեղարւեստը «ցնցում է հին հիմքերը»...

Բոլորովին հասկանալի է ուրեմն, որ այն մարդկանց, որոնք պատկանում են ակտիւ, պրօլետարական դասակար-

գին, լի ցասման և սիրոյ գգացմունքներով, որը գնում է դիմաւորելու գեղեցիկ իդէալի արշալոյսին—ընդհակառակը այդպիսի մարդկանց՝ «էստէտ»-ների գեղարւեստը կթւայ մեռած, գոեհիկ և անբովանդակ, որովհետև նրա մէջ չի խաղում կեանքի հրապուրիչ ոյժը:

Ահա թէ ինչու վերը յիշածս խորագրի տակ երկու լօզունգների միջև եղած կռիւը միշտ կամ երկու դասակարգերի, կամ զանազան անձերի ու խմբակցութիւնների կռիւ է, որոնք գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար թեքւում են կամ դէպի հին, կամ դէպի նոր աշխարհները:

ՊԱՏՐԱՍԵ Է ՏՊԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

- 1) Ա. Բօգդանով.— Կօլլեքտիվի գերը պատմութեան
մէջ (գիտական) . . . , 5 կոպ.
- 2) " Մեծ մարդը, հայերէն և ռուսերէն
լեզուով 2 կոպ.
- 3) Բանուրի այրումը.— Ա. պրակ 5 կոպ.
- 4) " " Բ. պրակ 5 կոպ.
- 5) Յակոբ Յակոբեան.— Պրօլետարական պօէզիան և
ապագայ գեղարւեստը . . . 5 կոպ.
- 6) Ա. Լունաչարսկի.— Էմիլ Վերհարն. . . , 5 կոպ.
- 7) " Հասարակականութիւնը և գե-
ղարւեստը, հայերէն և ռուսերէն . . . 5 կոպ.

1864/399

1-00

ՀԱՅԱՐԵՎՈՒԹԻՒՆ ՏՊԱՐԱԿԱՆ ԲԱՆԻՈՐՆԵՐԻ

Լոյս եմ տեսել Նոր Գրադարանի հետեւեալ հրատարակութիւնները.

- 1) ՄԱՔՍԻՄ ԳՈՐԿԻՅ—Երկու պատմածք X—XI, թարգմ. Յ. Յակոբեանի. 5 կոպ.
- 2) Ա. ԲՕԳԴԱՆՈՎ—Մարդու և մեքենայի միջև, թարգմ. Սե-ղայի. 5 "
- 3) "Կարմիր մեխակներ" — (խնքնուրոյն հանրամատչելի ժողովածու) . 5 "
- 4) "Կարմիր մեխակներ" — երկրորդ պրակ, ժողովածու . 5 "
- 5) Բ. ՍՕԼՕՎԷՕՎ — Հիւանդանոցային դրամաբեկներ, թարգմ. Սե-ղայի. 2 "
- 6) Ա. ԼՈՒՆԱԶԱՐՍԿԻ—Գեղարւեստը զեղարւեստի, թէ՛ զեղարւեստը կեանքի համար, թարգ. Յ. Յակոբեանի 5 "

Գ Ի Ն Ը 5 Կ Ո Պ

Դիմել՝ Թիֆլիսի բոլոր գրախանութներին

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0296758

